

ENESEABI-

ÕPIK

ENESEABIÕPIK

2025

kahe osas

Lavastaja ja lavakujunduse autor → TIIT OJASOO

Teksti autor → trupp

Dramaturg → EERO EPNER

Kostüümikunstnik → ALDO JÄRVSOO

Helikujundaja ja laulude seadete
autor → JAKOB JUHKAM

Valguskujundaja → ROMMI RUTTAS

Praktiseeriv dramaturg → JOOSEP LÕHMUS
(Eesti Muusika- ja Teatriakadeemia)

Etenduse juht → KADRI TAMMISTE

Esietendus 5. aprillil 2025 suures saalis.

OSADES

HANNA JAANOVITS
RASMUS KALJUJÄRV
HILJE MUREL
KARMO NIGULA
MIRTEL POHLA
GERT RAUDSEP
EMILI ROHUMAA
URSEL TILK
TAMBET TUIK
EVELIN VÕIGEMAST
(Tallinna Linnateater)

ME OLEME KÕIK REAALSUSE EES KAITSETUD

Vastab Tiit Ojasoo

Proovides kuulates on jäänud tunne, et „Eneseabiõpiku” lavastuse alguspunkti võiks paigutada umbes 30 aasta taha, mil sa lugesid Saksa filosoofi Erich Frommi (1900–1980) raamatut „Armastuse kunst”. Kuidas sattusid toona Frommi lugema ja millega ta mõjus? Kas ta nüüd uuesti üle lugedes mõjus samal moel või muul moel?

Fromm sattus esimest korda kätte jah, 14- või 15-aastaselt. Lugesin teda ilmselt praktilistest vajadustest lähtuvalt: esimene tõsisem armumine teeb meid kaitsetuks, üritad kellelegi läheneda ja ise lähenetud olla. Otsid igasuguseid võimalusi, kogud teadmiserakesi, seal hulgas varem elanud inimeste kogemusi.

Vahepealsetel aastatel ei olnud ma Frommi üle lugenud, kuid tema printsiibid ja mõned tsitaadid olid kogu aeg meeles. Kui proovid olid juba alanud, ei olnud ma „Armastuse kunsti” endiselt uuesti kätte võtnud, seisin lugemisele risti vastu, aga lõpuks alistusin ja lugesime koos trupiga selle ühiselt läbi.

Frommi käsitus tundus endiselt väga adekvaatne ja selgus, et ka paljud tänased 20-aastased on teda lugenud. Enda jaoks on elukogemus andnud nii mõnelegi mõttearendusele uue tähenduse nii suhetes lähedastega kui ka ühiskondlikult laiemalt. Fromm kirjutas „Armastuse kunsti”, kui oli Saksamaalt USA-sse emigreerunud, uue kodumaa rajukapitalism kontrasteerus teravalt sellega, kust ta tuli. Samasugune Uue ja Vana maailma konflikt on ka meie ajal esil – uus „diilitegija”

USA-s ja kalanäoga asjapulgad meil, kes näevad vaid seda, mis tabelisse mahub. Lugeses tundus, nagu Fromm oleks selle kõik kirja pannud alles eelmisel kuul.

Ütlesid, et vahepealsetel aastatel olid sul mõned Frommi tsitaadid meeles. Millised?

Põhiline oli vist raamatu Pascalilt laenatud moto: nende jaoks, kes arvavad, et kõik viljad valmivad maasikatega ühel ajal, on viinamarjade maitse tundmata. Mingid asjad valmivad oodates, aja jooksul. See, kuidas esimestest maasikatest jõuda viinamarjade ja veinini – see ongi elamise, uskumise ja eksimise kunst ning ilu. Meelekindlus ja distsipliin.

Lavastuse tegelik lähtepunkt ei olnud aga Frommi raamat, vaid hoopis USA psühhoterapeudi Esther Pereli raamat „Armastus ja petmine”. Mis sind seal käivitas?

Ma üldiselt sääraseid „sirgeid” eneseabiõpikuid ei loe. Lapsepõlves sai loetud Dale Carnegie „Kuidas võita sõpru ja mõjutada inimesi”, aga see tundus nii veider ja alatu, meelde ei jäänud. Nüüd soovitas Pereli lugeda sõber Giacomo Veronesi. Lugesin ja tundus väga lahe, sest Pereli toodud näitelugudes, nn *case study*’des peegeldub nii palju inimlikku otsimist, vaeva, armastust, usku, valu, pettumust, mis tundus teatraalne. Perel alustab jällegi kultuurikontekstist – millised on meie ootused paarisuhtele. Või kas me üldse eeldame paarisuhet või mõnd muud kooseksiteerimise vormi? Lavastus (ja ka Perel) keskenduvad põhiliselt siiski paarisuhtele. Romantiline armastus, see tähendab, et esmalt kõlab lause: „Ma armastan sind” ja alles siis, et abiellume/elame koos vmt. Selline järjekord on inimkonna

ajaloos suhteliselt uus nähtus. Enamik aega on armastus tekitatud või on ta tekkinud alles pärast seda, kui inimesed on kooselu alustanud. Ei Perel ega ka meie ei ütle, et peaks ajaloo tagasi pöörama. Perel viitab, et uued eeldused toovad kaasa ka uued probleemid (põhiliselt selle, et me kipume otsima seda „õiget“ partnerit ja kui oleme ta justkui leidnud, siis eeldame temalt liiga palju). Mulle tundub oluline meenutada, et see, mida me peame õigeks, on suhteliselt juhuslik ja ei klassifitseeru mitte kuidagi „tõeks“, ilmselgelt juba mõne aja pärast on uus „tõde“, nii isiklikus kui ka ühiskondlikus plaanis. Seega võiks kõiksugu moraaliüngriid ja ka „uue“ kuulutajad pisut rahulikumalt võtta ja kõik teised peaksid küsima, mis see ikkagi on, mida me saame oma lähisuhtes pakkuda ja kas me võime midagi ka eeldada. Me ei ela oma elude puhtandit, ikka pigem mustandit, seega Perel terapeudina annab kriisis uue võimaluse, julgustab uurima seda uut territooriumi, kuhu paar oma suhtes on jõudnud. Kergelt viitab ka sellele, et kui suhe on kriisis, siis on mõlemal poolel siin oma roll. Meie siiski ei ole terapeudid, meie tunnihind on palju väiksem ja stiihia pisut teistsugune. Pereli raamat meeldis ka teatraalses mõttes, kuna tema näited on dramaatilised. Seekord ei tegele neli tundi Martha ja George'i suhtenüanssidega – seda võib ka teha ja olen ka ise mõnuga teinud. Seekord hüppame ühest suhte kulminatsioonist teise, kolmandasse ja neljandasse. Pereliga haakub hästi Fromm, kuna Fromm räägib rohkem eksistentsiaalsel tasandil. Perel keskendub olmele: kuidas igapäevaselt suhetega hakkama saada? Aga mingi vertikaalne mõõde jäi Perelist puudu ning Fromm täidab seda lünka väga hästi. Frommi algne väide kõlab: kui me sünnime, siis midagi muud kindlat meie elus enam ei ole kui

surm. Kõik muu on ebakindel ja pidevas muutumises. Olemine on seetõttu suhteliselt üksildane ja ainuke, mis sellest ängist või hirmust üle aitab saada, on teine inimene. Muidugi tekib küsimus: kuidas selle teise inimesega kokku saada? Kas temas peab midagi õiget olema või minus? Küsimus pole seega selles, keda armastada, vaid kuidas armastada – seegi mõte on minuga 30 aastat kaasas käinud.

Teise inimese poole tõmbumine on muidugi aegade algusest olnud filosoofias ja kirjanduses, võtkem Platoni „Pidusöök“ ja tema kuulsad androgüünid, kerakujulised inimesed, kes on korraka nii mehed kui ka naised. Kui jumalad need liiga võimukaks muutunud kerainimesed pooleks lõikasid, meheks ja naiseks, siis pärast seda otsime me oma teist poolt lõpmatuseni taga. Niiviisi vaadates väga romantiline armastuse kontseptsioon. Nali on siin muidugi selles, et Platonil räägib seda juttu Aristophanes, tuntud komöödiakirjanik. Ja samas lisandub sellele mütoloogilisele, isegi eksistentsiaalsele mõõtmele Pereli toodud seksuaalse kire käsitlus. Kokkusaamise iha väljendub läbi seksuaalsuse, see on Pereli sõnul inimlik. Ja evolutsiooniliste ihade vastu ei saa. Keegi on meie sisse pannud sellise mootori, et me tõmbume teise poole. Ja ei ole vahet, kas see on heteroseksuaalne või homoseksuaalne tõmme – seksuaalsus on armastuse mootor. Muidugi ei käi see alati niipidi, et armastus tuleb läbi seksi, armastus võib seksist ka irduda ja nii edasi. Ent seksuaalsust maha salata ei ole mõtet. Selles mõttes on tore laval tegeleda ka kiimaga.

Proovide käigus oli trupiga palju arutelusid erinevate koosolemise vormide, aga ka laiemalt erinevate kaasaegsete suhteformaaside üle, mis ei eeldagi koosolemist või keskendumist teistsugustele vormidele kui tavapärased.

Sa rõhutasid aga korduvalt, et antud lavastus peaks käsitlema inimesi, kes tahavad olla kahekesi koos paarisuhtes. Miks?

Nii ütleb Fromm: ainukene võimalus üksindusest ja eraldatusest üle saada on armastus ja pole võimalik armastada ainult üht inimest, sest tõelise armastuse jaoks pead armastama elu ja kõiki inimesi.

Maailma armastamise printsiip on see, mis hoiab meid kaosest eemal ka laiemas mõttes. Praegu on maailma poliitikasse tulnud suure jõuga mõte, et meid juhib kasulik diil – minu arvates on aga oluline aru saada, et diil meid ei aita, meid aitavad ühised väärtused, mille elluviimine nõuab pingutust, aga pakub alati ka rõõmu – see on laiemas plaanis armastus elu vastu. Seda nii isiklikul kui ka ühiskondlikul, poliitilisel, filosoofilisel, religioosel tasandil.

Seega vajadus teha lavastus kahe inimese vahelisest kokkusaamisest ning hädadest, mis sellega kaasnevad, tuleneb sellest, et mida ohtlikum ja masendavam on hetke poliitiline, majanduslik, ökoloogiline jne situatsioon, seda rohkem on tunne, et tahaks kellelgi käest kinni hoida. Väga lihtne lavastus.

Olen ise mõelnud ja trupile öelnud, et see on keskealiste inimeste lavastus. Respekt kõigile, kes proovivad „kaasaegseid“ suhteformaate, otsinguline vaim ärgu jätku inimkonda iial maha! Samas enamik inimesi ei ole mässajad ega revolutsionäärid, vaid sooviksid meile antud kultuurikontekstis elada täisväärtuslikku elu. Miks keskealiste inimeste lavastus – meil, keskealistel, on teatav isiklik kogemus, mille taustal suudame „trende“ ja konteksti hinnata. Kui olla 16–26 aastane, siis enamus teadmistest suhete kohta tuleb ju sellest, mida ümberringi räägitakse, näidatakse. Ja loomulikult räägitakse rohkem sellest, mis

n-ö tavalisest eristub. Film poliüamooriast saab garanteeritult rohkem tähelepanu kui järjekordne film Jürist ja Marist, kes Keila Coopi taga paneelmajas üritavad oma 1,3 lapsega õnnelikuks saada. Kunst kõnetab elu äärealasid sagedamini kui keskpaika, aga sinna võiks ka mõnikord vaadata. On palju olukordi, mida sa 25-aastaselt ei kujuta ettegi, aga 45-selt tead päris täpselt. Ja siis proovid panna oma valikuid ja pingutusi perspektiivi. Noorena on keeruline mõista, et iga vabadus tähendab alati ka millestki loobumist ja kui me elaksime lõputult, poleks sellest ju midagi hullu, aga kuna me elame piiratud aja ja energiaga, siis mõni näiline vabadus tähendab üsna kiiresti ka võimalustest ilmajäämist. Ikka seesama Pascal: maasikad on magusad küll, aga kuidas jääb reaga viinamarjad-vein-konjak? Keskealise eestlase hing ja tema väike isiklik elu – säärane lavastus. Tõsi, ma ei ütle seda kõike üleliia surmtõsiselt. Laval on ka noori näitlejaid ning teatraalne ambitsioon on komplitseeritum, võibolla isegi üks komplitseeritumaid mu senistest lavastustest, sest ma eeldan, et keskealine eestlane on ka erakordselt teatritundlik ja -teadlik.

Rääkides antud ambitsioonist – näitlejate füüsiline olek laval on võrdlemisi spetsiifiline ja laetud. Miks?

Ma olen ilmselt kõigis oma lavastustes pidanud näitleja füüsilist aktiivsust oluliseks, nii ka seekord. Mõnede näitlejatega siin trupis (Mirtel Pohla, Rasmus Kaljujärv, Tambet Tuisk, Gert Raudsep) oleme juba aastakümneid lavalisele aktiivsusele vastuseid otsinud.

Natuke tingib antud lavastuse füüsilist keelt lõbus vastuolu: tegevusareeniks on valge sohva, mille mudelinimi on „Extra Soft“. Selleks, et sinna sohvasse mitte ära uppuda, peabki näitlejal olema

terav füüsiline aktiivsus. Laiemalt öeldes on aga teater emotsioonide kunst. See ei välista, et ta on ka intellektuaalne, aga ennekõike on teater emotsionaalne stiihia: millegi koos tegemine, millegi koos läbi elamine ja mängimine; publiku seisukohalt: tegevuse tunnistajaks olemine. Kui me elus kohtume emotsioonidega, siis enamasti üritame neid peita ja varjata, sest nii saab vähem haiget. Mida vähem sa tundeid välja näitad, seda tugevamana paistad – nii käib see tavaelus. Näitleja ülesanne on aga tuua sisetegevus naha pinnale. Selleks, et rääkida ekstreemsustest ja erootikatest, peabki näitlejas olema eriline füüsiline kvaliteet, mis päriselu loomulikult ka piisaval määral sublimeerib. Prooviperioodi vältel oleme konkreetsetele füüsilistele kvaliteetidele palju rõhku pannud, treeninud. See on pikk tee: paar aastat võiks tegelikult veel treenida ja alles siis lavastuse välja tuua.

Oled kasutanud lavastuses väga erinevaid allikaid: eneseabiõpikuid, filosoofiat, näitlejate improvisatsioone, ilukirjandust. Mis on see, mida näitlejate impulsi mõttes neist erinevatest materjalidest enim otsisid? Mis peaks näitlejat antud lavastuses ennekõike käivitama – psühholoogia, iha, mõte, keha, midagi muud?

See, et me oleme kõik reaalsuse ees kaitsetud. Eneseabiõpikuid on sadu, aga ega nad kokkuvõttes ei aita. Meid aitab ainult elamine ja enesedistsipliin ja igapäevane armastus. Need tekstid... tead, tekst pole üldse tähtis. Tegelikult on tähtis see, mismoodi inimesed lava peal on. Kui kaitsetud nad on. Kui kaitsetud selle stiihia ees. Kui kaitsetud selle ees, kuhu me oleme kultuuriliselt tänaseks jõudnud. Nagu metsas: tähtis pole mitte tihumeetrite arv või KAH-ala koherentsus, vaid

kuidas puud metsas on. Stseenid ja tekstid, mis lavastuses kõlavad, on küll väga ägedad, aga sama hästi võiksid kõlada ka teised stseenid – ikkagi oleks sama lavastus. See käib esimese vaatusse kohta, teises vaatuses on nii, et seal saabki kõlada ainult see konkreetne tekst. Miks ma ei ole tavapäraseid eneseabiõpikuid väga palju lugenud? Sest ma olen lugenud natuke paremaid eneseabiõpikuid ja nende nimi on tavaliselt romaan, novell või näidend. Marju Lauristin rääkis viimati Ööülikoolis pikalt raamatute lugemisest ja sellest, et raamatu lineaarsus ja kujutluspildiga kaasaskäimine, aeg, mis lugemiseks kulub, see õpetab meid elama. Sa oleksid kõik loetu justkui ise läbi teinud. Sa võid olla Raskolnikov või noor Werther, ma vist siiani tunnen, et ma olen Joseph Knecht, sest olen kujutluses selle tee läbi käinud. Elamise õpetusi on alati kirjutatud. Täna pakutakse meile lihtsalt kõike kontsentraadina: toitu, elamusi, elu. Ent mingites olukordades tahaks pärisasja. Mitte suhtenäpunäiteid ajakirjandusest, vaid romaanis kogetud lugu.

Mis on armastus?

Oh, ära küsi. (*Paus.*) 30 aastat tagasi lugesin, et armastus on tegu. Tükk aega mõtlesin, mis tegu see siis on? Sa ei saa noorena sellest aru. Misasi see on? Tuleb välja, et armastus on igapäevane töö ja tegemine.

**Viimastel kümnenditel on päris paljud märksõnad seoses sugudevaheliste suhetega, aga ka armastusega muutunud. Kui sa mõtled näiteks enda lavakunstikoolis õppimise aja peale 1990-
tel ja praegu, mil oled seal õppejõud, siis millised teisenemised on toimunud nii noorte enda vahel kui ka õpetamismetoodikates just mehe/
naise küsimusi silmas pidades? Lavakunstikoo-**

lis on palju füüsilist lähedust, kontaktimprovisatsiooni ja nii edasi, need teemad on varajamalt esil.

Päris palju on muutunud. Praegu on esimest korda lavakunstikooli ajaloos nii, et tüdrukuid õpib rohkem kui poisse. Ja see pole mitte kvootide vms tõttu, vaid tüdrukud olidki sisseastumisel tugevamad, küpsemad, täiskasvanulikumad, jõulisemad. Ühelt poolt on see hirmutav, kas nad saavad tulevikus piisavalt rakendust, sest kaks ja pool tuhat aastat näitekirjandust püsib enamaltjaolt meestekesksetel lugudel.

Teiselt poolt ongi tegemist murranguga: meheks olemise narratiivid on tühjaks jooksnud, uusi pole veel tekkinud, valge keskealine maakas valib oma presidendiks Donald Trumpi ja tüdrukud peavad selle maailmaga nüüd kuidagi toime tulema. Loo- tusrikkaks teeb, et tänased noored on sotsiaalselt küpsemad. Nad on avatumad, oskavad näidata oma tundeid, oskavad välja näidata hoolimist. Ma ei tea, kas see on sellest, et kursusel on tüdrukuid rohkem või ongi tänased 20-aastased sellised. Igatahes on see jumala tore.

Õpetamismetoodikad on ka väga palju muutunud. Mis puudutab näitleja keha kasutamist –progress on olnud meeletu. 25–30 aastat tagasi tegi lavaka juht professor Ingo Normet ukse lahti, avas kooli, tõi Londonist esimese Alexanderi tehnika õppejõu jne. Täna on see juba täiesti normaalne. Ka tudengid on füüsiliselt palju julgemad, teadlikumad, õppejõud oskavad neid paremini ka hoida, seda nii füüsilistes kui ka emotsionaalsetes realsustes. Tõsi, teistpidi ollakse ka palju õrnemad, toorest maalapse vastupidavust on vähem. Mis puudutab meeste-naiste suhteid, siis olen õnnelik, et me saame nendega lavakunstikoolis tegeleda avatult ja intensiivselt. Erinevad USAst imporditud veidrused – nendest oleme (seni)

pääsenud, ilmselt aitab meid ka see, et näitlejaõpe on reaalne ja praktiline, kogu „import-teooria“ pannakse kohe praktikas proovile ja kui see ilmselgelt ei tööta, siis jääb ta kõrvale. Erich Fromm küsib: mida tähendab võrdõiguslikkus? Ja vastab: seda, et kõigil on võrdsed agendad, igal inimesel on oma isiklik tahe ja seda tuleb austada, aga mitte seda, et kõik tuleb teha ühesugusteks tinasõduriteks kapitalisti käpa alla. Seda praegune kool ka võimaldab. Me aktsepteerime ja toetame väga erinevaid üliõpilasi, me oleme kõigi vastu võrdselt nõudlikud. Erinevused teevad kursuse tugevamaks.

Ühe kihistuse loovad lavastuses laulud. Miks just laulud ja ainult eesti laulud?

Sest see, mida me kuulame, meid ka teeb ja kujundab. Mina ja minu põlvkond kuulas omal ajal raadiost Ivo Linnat, Ruja ja Mahavokki sadu kordi. Need laulud, mida sa lapsepõlves kuulasid, need su ka ju loovad – alates hällilauludest (kui paljudel lastel need üldse veel on?) ja sealt edasi kõik „koha- ja tavandilaulud“, st popmuusika. Õu beibä-beibä, i wanna see some äss... Rujal olid tekstid tihedamad kui 90%-l tänasel popmuusikal, meil vedas. Olgu need tekstid millised tahes, nad kujundavad meie maailmast arusaamise mustreid.

Meie trupi suurim muusikaline varaait on üllatuslikult Tambet Tuisk, kes ise üleliia elegantset viisi ei pea, aga tema peas olev fonoteek sisaldab sadu laule. Me kasutame laule ennekõike läbi sõnade ja kui Tambet laulab ansambel Kapell kombel „Sõber, annan sulle nõu, hoia ilusast naisest eemale“, siis on see onuheinolik huumor, aga samas meie kultuurikihist vastu vaatav eksistentiaalne hirm ilu ees. No see viimane passaaž oli muidugi nali. Paneme siia kõrvale omakorda

Valge Tüdruku, kes laulab „saame polüamoorse lapse” – hoopis teine ajastu, kihistus, muster. Ja siis veel üheksakümnendate lõpu ja nullindate alguse Nexus, Caater, Üllar Jörberg...

Mis su enda armastuse lemmiklugu on?

Mõni, mis on tehtud pärispoeedi tekstile: Talviku, Runneli, Haava, Koržetsi. Ma olen teksti suhtes väga nõudlik ja kuulan mitte ainult viisi, vaid ka seda, mida lauldakse. Kuigi tösi, armastuslaule ma väga ei kuulagi.

Eero Epner

Lavastuses on kasutatud Erich Frommi "Armastuse kunsti" tsitaate ja ümberütlemisi, lisaks Esther Pereli mõttekäike eneseabiõpikust "Armastus ja petmine", aga ka stseenivisandeid Mati Undi "Sügisballist", viited on Ivan Bunini "Hämaratele alleedele", tsiteeritakse Hendrik Visnapuu luulet, esitatakse katkeid Ingmar Bergmani "Erakõnelustest", viidatakse piiblile ja Roland Barthes'i tekstidele, olulisel kohal on Nareki Grigori nutulaulud (tõlkinud Peeter Volkonski), sisse on lipsanud Valge Tüdruku tsitaadid, lause Marcel Proustilt, mõte Theodor Adornolt, Platoni ja Aristophanese peegeldused, osundus Emil Cioranile, inspiratsiooni on saadud Hasso Krullilt, üks kujund on Pavel Sanajevilt ja teine kujund Anna Ahmatovalt, pikem lõik pärineb Bernard-Marie Koltèsilt. Tekstimaailmas on nii päevakajalisi kuldlauseid kui ka Kurt Cobaini sisekaemust, rääkimata Eesti rahvapärimusest: ütlustest, vanasõnadest, hüüatustest elusoovitustest. Siin-seal on lavastuse loomisel kasutatud Joni Mitchelli, Remarque'i, Hemingway, Salingeri, Neruda, Mishima, Sarah Kane'i, perekond Ehini, Katrin Saali Sauli, prohvet Maltsveti, Marie Underi, Lydia Koidula, Fjodor Dostojevski, Anton Hansen Tammsaare, Bob Dylani, Dua Lipa, anonüümsete Delfi kommentaatorite, lapsevanemate, koosolijate, arboristide, kulinaariaäri pidajate, Homerose, Tutanhamoni, Julius Caesari, Richard McDonaldi, püha Augustinuse mõtted ja laused – ja nõnda edasi, ja nõnda edasi, ja nõnda edasi.

ERICH FROMM

sündis 23. märtsil 1900. aastal Frankfurdis ja kahekümne kolme aastaselt omandas filosoofia-doktori kraadi.

Fromm püüdis ühendada psühhoanalüüsi ja marksismi. Ta analüüsis inimeste sotsiaalse seisundi ja mõttelaadi nihkeid, mis tulenesid tööstusliku tootmise kiirest arengust kapitalistlikes maades. Kui Saksamaal võttis võimust fašism, emigreerus Fromm USA-sse.

Tema õpetuse iseloomulikumaid jooni on eksistentsiaalne lähtepunkt: „Inimene ilmub siia maailma enese tahtmata ja eemaldatakse jälle enese tahtmata ... Inimene peab oma elu elama, mitte lihtsalt ei ela seda. Sünnihetkel seab elu inimesele küsimuse, ja sellele küsimusele peab ta vastama – vastama igal hetkel. See küsimus kõlab: kuidas ületada kannatust, ahistatust, häbi, mille tekitab eraldatustunne ...”

Fromm väitis, et tänapäeva inimesed usuvad tegelast nimega „mina“ ja nõuavad tema õigust armastada. Kuigi on selge, et romantiline armastus tähendab ängi, võõrandumist ja üksindusega silmitsi seismist, on ikkagi vähe neid, kes sellest loobuks, peaasi et mitte õnnetuks saada. Armastusromaanist on kindlalt saanud üks massitööstuse toode. Aga armastus ühe isiku vastu väljendab armastust inimese kui terviku, Enda ja Inimkonna, Inimese vastu üldse. Viimane ei ole esimesest tulenev üldistus või selle laiendus: ta on selle eeldus. Kui inimene ei suuda armastada iseenast, ei suuda ta üldse armastada. Tõelise vabaduse tagab inimesele produktiivne hoiak – loov armastus, mis välistab tarbijalikkuse. Armastus on aktiivne tegu. Elul on vaid üks mõte – elamine ise. Oma elu viimastel aastatel elas Erich Fromm Šveitsis ja suri seal paar päeva enne oma kaheksakümnnendat sünnipäeva.

ESTHER PEREL

on 1958. aastal sündinud Belgia-Ameerika psühhoterapeut, kes on spetsialiseerunud suhetele. Ta ei tegutse mitte ainult USA-s, vaid peaaegu kõikjal maailmas.

Esther Perel väidab, et Lääne kultuuri mitmekihilisus, individualism ja ühiskondlik õnnelikkuse nõue on tõstnud romantilise suhte kriteeriumid seninägematult kõrgele ja teinud raskesti kättesaadavaks.

Üksainus lihtne samm üle piiri võib röövida paarilt kogu nende suhte, nende õnne, isegi nende identiteedi. See on petmine – tavaline tegevus, mida sellegipoolest ei mõisteta. Esther Pereli kui terapeudi jaoks on oluline kuulata kõiki osapooli. Petetud suhe on kolmnurk – paar ja armuke. Selleks, et paar saaks teada, mis juhtus ja miks, kuidas edasi minna ja kas see on üldse võimalik, tuleb olla aus ja ka ausalt kuulata.

Perel kirjutab raamatus „Armastus ja petmine“ (eesti keeles 2019), et pärast petmist saavad mõned suhted surma, mõned jäävad ellu ja kosuvad. Petmisel ja kõrvalsuhetel on palju aspekte, kuid parimal juhul võivad need paarisuhet parandada ja arendada. Keelatud vili jääb alati ahvatlevaks. Paarid võivad kuulata eneseabiõpikute ja terapeutide soovitusi, aga see, mis töötab ühe paari puhul, ei pruugi anda mingeid tulemusi teiste puhul. Seda, mis töötab, saavad teada ainult need, kes selles konkreetsetes suhtes on. Ainult nemad saavad tunnetada, mis on see, mis käivitab suhte energia ja elujõu, erootika ja romantika.

TIIT OJASOO

on 1977. aastal sündinud Eesti lavastaja. 2000–2004 oli ta lavastaja Eesti Draamateatris. Aastatel 2005–2019 oli Tiit Ojasoo Teater NO99 direktor ja kunstiline juht. Ta on lavastanud paljudes Euroopa teatrites (koos Ene-Liis Semperiga): Hamburgi Thalia Theater, Viini Burgtheater, Luzerner Theater, Riia Dailes teater, Peterburi Tovstonogovi-nimeline Suur Draamateater jne. Tema lavastused on osalenud kümnetel festivalidel üle kogu Euroopa ning pälvinud arvukalt preemiaid. 2010–2014 oli ta EMTA Kõrgema Lavakunstikooli 26. lennu kursusejuhendaja ja 2024. aastal võttis ta vastu 33. lennu.

Ojasoo töötab väga erinevate teatrivormidega ning tema lavastusi iseloomustab sisuline, vormiline ja stilistiline mitmekülgsus. Ta on loonud palju lavastusi, mis põhinevad trupi ja kaasauto-rite kollektiivsel loomingul ja improvisatsioonidel, lavastanud draamaklassikat Shakespeare'ist Albee'ni, viinud ellu julgeid ja suurjoonelisi poliitilise teatri projekte ning töötanud kohaspetsiifilises formaadis.

Eesti Draamateatris on Ojasoo viimastel aastatel toonud välja mitu lavastust: „Macbeth“, „Kuritöö ja karistus“ (mõlemad koos Ene-Liis Semperiga) ning „Ema Oidipus, vend Antigone“ (Ojasoo). Tiit Ojasoo on öelnud „Lavastajaraamatus II“ (2013): „Mis on teater? Ei tea. Ma arvan, et teater on suhtlemise koht, nii lava peal kui lava ja saali vahel, aga kes on lavastaja? Miskipärast tahaks öelda, et lavastaja on torumees seal suhtlemise kohas. Jah, lavastaja on torumees. Kõik.“

Armastada tähendab anda end jäägitult ja ilma igasuguse tagatiseta, vaid lootuses, et minu armastus äratav armastuse ka armastatus. Armastus on usk ja kellel on vähe usku, sellel on ka vähe armastust. [...]

Armastus on tegevus: kui ma armastan, olen pidevas tegevuses, mis on suunatud armastatud inimesele, kuigi mitte ainult temale. Kui ma olen laisk või kui ma kaotan teadlikkuse, ärksuse ja tegutsemisvõime, siis ei suuda ma ka armastatud inimese suhtes aktiivne olla. Olla tegus, nii mõtetes kui ka tunnetes, rakendada silmi ja kõrvu, nii päevast päeva, vältida sisemist loidust, esinegu see siis passiivse vastuvõtmisena, kõige enesese ahmimisena või lihtsalt aja surnukslöömise-na – kõik see on paratamatult armastuse kunsti praktika eelduseks.

Erich Fromm

Lavastuses lauldakse, teiste seas kõlavad:

„Appi, ma vajan armastust” – muusika ja sõnad:
Tõnu Trubetsky. Vennaskond

„Nii kuum” – muusika ja sõnad: Vahur Valgmaa
alias Peter Ross. Nexus

„Sul annan andeks kõik” – muusika: Tõnu Timm,
sõnad: Tõnu Oja. Jäääär

„Kuu” – muusika ja sõnad: Tarmo & Toomas Urb.
Vennad Urbid

„Tütuks muutub hellus” – muusika: Frank Zappa,
sõnad: Ott Arder. Rock Hotel

„Julge laul” – muusika: Tony Macaulay,
John Macleod; sõnad: Heldur Karmo. Ivo Linna

„Suur ahv” – muusika: Tholen Slijngaard, sõnad:
Onu Bella. Üllar Jörberg

„Sulle kõik nüüd ütlen” – muusika: Agnetha
Fältskog, sõnad: Kustas Kikerpuu. Helgi Sallo ja
Kalju Terasmaa

„Tunnete keeles” – muusika: Heini Vaikmaa,
sõnad: Rudolf Rimmel. Mahavok

„Hümn armastusele” – muusika: Marguerite
Monnot, sõnad: Lauri Leesi. Silvi Vrait

„Aina kordan sinu nime” – muusika: Eino
Tamberg, sõnad: Katri Vala, tõlkinud Debora
Vaarandi. Helgi Sallo

„Armastan vaid sind” – muusika Lonnie Donegan,
James Currie, sõnad: Heldur Karmo. Rock Hotel

„Keegi kolmas” – muusika: Eeva Talsi, sõnad:
Jaan Tätte. Curly Strings

„Tule kui leebe tuul” – muusika ja sõnad:
Henry Laks

„Õpetan teid suudlema” – rahvaviis ja -sõnad.
Kuldne Trio.

lavastusala juhataja Mikk Lagemaa
pealavameister Oskar Irve
lavameistrid Joosep Pihl, Martin Sakur,
Meelis Pukspuu, Johannes Valdma
valgusala juhataja Priidu Adlas
Valgusmeistrid Liina Talvend, Sten-Erik Remmel
heli- ja videoala juhataja Tauno Makke
helimeistrid Kenn-Eerik Kannike,
Jana Liisa Johannson ja Tanel Paliale
grimmiala juhataja Siiri Lauri
grimeerijad Marit Pruul, Kristel Kärner,
Reet Laur, Lore Sõerunurk
kostüümiala juhataja Piret Tang
õmblejad Marvi Idol, Urve Lerman,
Inge Vagiström, Jana Volke
kostüümilao hoidja Kadri Varblane
riietajad Kayre Pärnpuu, Jaanika Idvan,
Annely Pahman, Ragne Tompel
lavastusjuht Andres Bergström
dekoratsioonide teostajad Toivo Sakk,
Juho Kokamägi, Andrus Muuga, Lea Ojam,
Taivo Mürsepp, Enna Jürine
rekvisiidiala juhataja Karin Tetsmann
plakati foto autor, plakati ja kavalehe kujundaja
Andra Seepter

kunstiline juht Hendrik Toompere jr
teatrijuht Rein Oja

Täname → Jaanihanso siidrivabrik, Alvar Roosimaa

Peatoetaja

Toetajad

Partnerid

AMSERV

BIODERMA
LABORATOIRE DERMATOLOGIQUE

PRO BEAUTÉ

Teatri tegevust rahastab

KULTUURIMINISTEERIUM

Teatri pileteid müüb

